

УДАВАНА КОЛАБОРАЦІЯ З ВОРОГОМ У КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОМУ ВИМІРІ: СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

СУХОНОС В.В. - доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права ННІ права Сумського державного університету

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9058-5182>

ЯНІШЕВСЬКА К. Д. - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства ННІ права Сумського державного університету

ORCID ID: <http://0000-0002-3648-5543>

УДК 342.742.5: 343.233.3

DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2026.1.6>

Стаття присвячена проблематиці соціальної та юридичної відповідальності за удавану колаборацію з ворогом у конституційно-правовому вимірі.

При цьому, оскільки удавана колаборація з ворогом здійснюється не лише під контролем вітчизняних розвідувальних органів, а й одинаками, то, у цих умовах, питання дослідження самого явища удаваної колаборації з ворогом в контексті соціальної та юридичної відповідальності набуває вкрай актуального характеру, оскільки дозволяє нам усвідомити її характер.

Отже, метою цієї статті є дослідження специфіки соціальної та юридичної відповідальності за удавану колаборацію з ворогом у конституційно-правовому вимірі.

У статті обґрунтовано, що юридична відповідальність – це правове явище, що являє собою добровільне та свідоме виконання, виконання і дотримання суб'єктами правовідносин, приписів правових норм, а у випадку їхнього порушення – застосування до порушника заходів впливу, передбачених цими нормами. З'ясовано, що якщо громадянин України запропонує свої послуги російським окупантам, то він вчинить акт колаборації з ворогом і підлягатиме іншому аспекту юридичної відповідальності – негативному. Доведено, що осередки громадянського суспільства можуть протидіяти агресорові на окупованій території у двох формах: партизанські дії або підпіль-

на боротьба. При цьому відзначається, що підпільна боротьба, так чи інакше, потребує дотичності до ворога. Стаття містить висновок про те, що удавану колаборацію можна визначити як усвідомлене, добровільне та умисне співробітництво з ворогом в інтересах країни – жертви агресії і на шкоду державі-агресору та її союзникам. Наголошується, що агресія є злочином, а тому удавана колаборація є декриміналізованою унаслідок поширення на неї ст. 43 і ст. 431 Кримінального кодексу України.

Практична цінність роботи полягає у необхідності створення базових конституційно-правових засад удаваної колаборації з ворогом як форми національного спротиву в контексті в контексті її соціальної та юридичної відповідальності.

Ключові слова: колаборація з ворогом, удавана колаборація з ворогом, соціальна відповідальність, юридична відповідальність, громадянське суспільство, злочини.

Постановка проблеми

Широкомасштабне вторгнення РФ в Україну у 2022 р. висвітлює проблему ставлення громадян України до війни. Фактично, як і будь-яка зовнішня агресія, що обернулася окупацією, вказана подія виявила три варіанти ставлення: патріотичне (протидія ворогові), нейтральне (ігнорування ворога) і колабораційне (співпраця

з ворогом). Проте, інколи трапляється так, що формальна колаборація здійснюється патріотично налаштованими громадянами України (приміром з розвідувальними цілями). Фактично тут ми маємо справу з удаваною колаборацією. Звісно, якщо подібні «колаборанти» співпрацюють з вітчизняними розвідувальними органами, то після війни їм не доведеться доводити свої патріотичні переконання. Проте, якщо удавана колаборація здійснюється одинаками, то в повоєнні роки у них можуть виникнути проблеми з вищезначеним доведенням. В цих умовах дослідження самого явища удаваної колаборації набуває достатньої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Звісно, не можна вважати, що колаборація з ворогом не була предметом наукових досліджень. Зокрема, ще до початку широкомасштабного вторгнення в рамках Центру прав людини Zміна був підготовлений відповідний аналітичний звіт [6]. Після 2022 р. подібні дослідження набули істотного характеру. Зокрема, достатньо вагомий внесок в кримінально-правову теорію колабораційної діяльності зробили такі вчені як Т. Батраченко [1], І. Богатирьов [2], О. Зайцев [7] та ін.

Не применшуючи доробку вищезазначених дослідників, слід наголосити, що більшість з них зорієнтовані на теорію колабораційної діяльності, тоді як удавана колаборація залишається поза увагою означених правників.

Мета і завдання статті

Саме тому, метою цієї статті є дослідження специфіки соціальної та юридичної відповідальності за удавану колаборацію з ворогом у конституційно-правовому вимірі. Реалізація зазначеної мети потребує виконання низки наукових завдань. По-перше, загалом охарактеризувати соціальну та юридичну відповідальність. По-друге, охарактеризувати удавану колаборацію, відокремивши її від злочинної. По-третє, з урахуванням реалій сьогодення, дослідити конституційно-правові засади удаваної ко-

лаборації як форми національного спротиву російській агресії.

Виклад основного матеріалу

Загалом соціальну відповідальність можна розглядати як певне «соціальне явище, що являє собою добровільне та свідоме виконання, використання і дотримання суб'єктами суспільних відносин, приписів, соціальних норм, а у випадку їхнього порушення – застосування до порушника заходів впливу, передбачених цими нормами» [14, с. 9].

Виходячи з цього, соціальну відповідальність зазвичай розглядають у двох аспектах – позитивному і негативному. У позитивному (проспективному) аспекті відповідальність характеризує позитивне ставлення особи до скоєних нею вчинків. Це – розуміння важливості своїх дій для суспільства, бажання і прагнення виконати їх якнайкраще, ефективніше, швидше [20, с. 257].

Різновидом соціальної відповідальності є відповідальність юридична, яку також можна визначити як правове явище, що являє собою добровільне та свідоме виконання, використання і дотримання суб'єктами правовідносин, приписів правових норм, а у випадку їхнього порушення – застосування до порушника заходів впливу, передбачених цими нормами.

У проспективному аспекті юридична відповідальність впливає з юридичного обов'язку відповідних суб'єктів здійснювати позитивні, корисні для суспільства функції і реалізується у регулятивних правовідносинах [22].

Приміром, ч. 1 ст. 65 Конституції України, в якості обов'язку громадян України закріплює «захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України» [10].

Під час широкомасштабного вторгнення РФ в Україну цей обов'язок реалізується у формі національного спротиву. Відповідно до п. 8 ст. 1 Закону України «Про основи національного спротиву» під цим поняттям розуміється «комплекс заходів, які організуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України

до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України» [16].

Міністерство оборони України визначило три складові національного спротиву. По-перше, нею є територіальна оборона, яка захищає важливі об'єкти, підтримує правопорядок та протидіє диверсійним групам на підконтрольній території. По-друге, ним є рух опору, котрий діє на територіях, де потрібно відновити український суверенітет і може включати як інформаційні операції, так і фізичну протидію окупантам. І, нарешті, третьою складовою є підготовка громадян до національного спротиву, що забезпечує формування у людей необхідних знань та навичок для захисту Вітчизни і включає як військову підготовку, так і навчання дій у надзвичайних ситуаціях [12].

Як ми бачимо, перша і третя складові функціонують в умовах українського контролю над територією нашої держави. Водночас, рух опору реалізується на окупованій території. При цьому, він може втілюватись у двох напрямках. Першим з них є активний спротив, прикладом чого може слугувати відомий своєю партизанське-підпільною діяльністю військово-партизанський рух Атеш [5]. Іншим напрямом є спротив пасивний, основи якого були сформульовані ще на початку ХХ ст. засновником Індійського національного конгресу М. К. Ганді. Запропоновану ним модель, яка отримала назву «сатьяграха», можна визначити одним словом «неспівробітництво». Інакше кажучи «захист Вітчизни» в умовах окупації полягає у тому, що громадяни України, принаймні, не пропонують своїх послуг агресорові. Звісно, останній може віддати наказ. І тут громадянин України може відмовитися виконувати накази окупантів, змирившись «з покаранням, якому може бути підданий через свою неслухняність» [3, с. 95]. Проте навіть якщо він виконає наказ, він не може бути притягнутий до юридичної (себто кримінальної) відповідальності згідно ст. 40 Кримінального кодексу України [11],

оскільки вказаний громадянин, скоріше за все, піддавався психічному примусу.

Якщо ж громадянин України запропонує свої послуги російським окупантам, то він вчинить акт колаборації з ворогом і підлягатиме іншому аспекту відповідальності – негативному (ретроспективному), який характеризується не тільки усвідомленням її особою, а й зовнішнім впливом з боку суспільства, держави, інших осіб за вже зроблене [20, с. 257]. Можна сказати, що саме в ретроспективному аспекті юридична відповідальність розглядається як різновид соціальної відповідальності, сутність якої полягає у застосуванні до правопорушників (як фізичних, так і юридичних осіб) передбачених законодавством санкцій, що забезпечуються у примусовому порядку державою. На думку Ю. Шемшученка, класичними різновидами юридичної відповідальності тут є адміністративна, цивільна, дисциплінарна і кримінальна [22].

Саме кримінальна відповідальність встановлена за колаборацію з ворогом.

Згідно вітчизняного законодавства колаборація з ворогом може існувати у формі трьох основних злочинів: державна зрада, колабораційна діяльність та пособництво державі-агресору.

Згідно ч. 1 ст. 111 Кримінального кодексу України державна зрада здійснюється громадянином України у трьох формах: по-перше, перехід на бік ворога в період збройного конфлікту; по-друге, шпигунство; по-третє, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України [11].

Після широкомасштабного вторгнення РФ в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 р. о 3.40 [21], з'явилися інші форми колаборації з ворогом.

Зокрема, 3 березня 2022 р. до Кримінального кодексу України була внесена ст. 111¹ «Колабораційна діяльність», котра містила низку норм, що конкретизували склад означеного злочину: по-перше, публічне (через поширення закликів або висловлення заперечення до невизначеного кола осіб, зокрема у мережі Інтернет або за допомогою засобів масової інформації) запе-

речення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утворення тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України; по-друге, добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора; по-третє, здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утворенню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти; по-четверте, передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора; по-п'яте, добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, або добровільне обрання до таких органів, а також участь в організації та проведенні

незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території; по-шосте, організація та проведення заходів політичного характеру (з'їздів, зборів, мітингів, походів, демонстрацій, конференцій, круглих столів тощо), здійснення інформаційної діяльності (створення, збирання, одержання, зберігання, використання та поширення відповідної інформації) у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, за відсутності ознак державної зради, активна участь у таких заходах; по-сьоме, добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України [11].

Майже через місяць, 14 квітня 2022 р. Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» [15] Кримінальний кодекс України був доповнений ст. 111², якою була встановлена кримінальна відповідальність за пособництво державі-агресору, тобто за «умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації

держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні шляхом: реалізації чи підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора» [11].

Як відомо, осередки громадянського суспільства можуть протидіяти агресорові на окупованій території у двох формах: партизанські дії або підпільна боротьба.

Підпільна боротьба, так чи інакше, потребує дотичності до ворога. Приміром, під час нацистської окупації Донбасу похідні групи ОУН (б) долучалися до вермахту у вигляді перекладачів [13, с. 20].

Серед радянських підпільних організацій можна згадати групу ніжинського адвоката Я. Батюка. Зокрема, організована підпільниками втеча 15 полонених бійців Червоної Армії з німецького госпіталю та подальша їхня відправка до партизанського загону [8, с. 438] навряд чи могла бути вдалою без хоча б мінімальної дотичності до нацистських загарбників. Зокрема, відомо, що одна з підпільниць Г. Борисова працювала офіціанткою в офіцерській їдальні. Саме вона, згідно розробленого Я. Батюком плану, практично напередодні Орловсько-Курської операції, в ніч на 1 травня 1943 р. отруїла 18 офіцерів німецької авіації – льотчиків-асів, більшість з яких померла в госпіталі [18].

Після широкомасштабного вторгнення на Кримському півострові виник «Атеш». 18 травня 2023 р. в інтерв'ю «24 каналу» його представники розповіли, що вони навіть мобілізувалися у російську армію, щоб руйнувати її зсередини. Один з представників руху прямо заявив, що успішно мобілізувався у російську армію, щоб займатися підривною діяльністю [4].

І в першому, і в другому, і в третьому випадку ми маємо справу з т. зв. «удаваною колаборацією». Б. Телефанко визначав ко-

лабораціонізм як «усвідомлене, добровільне та умисне співробітництво з ворогом у його інтересах і на шкоду своїй державі та її союзникам» [19, с. 122].

Перефразовуючи це визначення, удавану колаборацію з ворогом можна визначити як усвідомлене, добровільне та умисне співробітництво з ворогом в інтересах країни – жертви агресії і на шкоду державі-агресору та її союзникам.

І тут постає проблема соціальної та юридичної відповідальності за удавану колаборацію з ворогом.

Як уявляється притягнення за це діяння до такого різновиду юридичної відповідальності як кримінальна є неприпустимим, оскільки воно, фактично, містить обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння. Річ у тім, що агресивна війна є злочином, який має як національний, так і міжнародний характер. Зокрема, в Україні агресивна війна криміналізована у ст. 437 Кримінального кодексу «Злочин агресії», як планування, підготовка або розв'язування агресивної війни чи воєнного конфлікту, участь у змові, що спрямована на вчинення таких дій, а також ведення агресивної війни або агресивних воєнних дій [11].

В світі ж агресія була криміналізована ще 24 вересня 1927 р., коли на XIII Асамблеї Ліги націй була одностайно схвалена Декларація про агресивні війни, в якій містилось визнання того, що агресивні війни «складають міжнародний злочин» [9, с. 60].

Після II Світової війни це було підтверджено ч. 2 ст. 5 Резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй № 3314 (XXIX) від 14 грудня 1974 р. «Визначення агресії», де агресивна війна була визнана злочином проти міжнародного миру [23, с. 144].

Посилаючись на цю резолюцію, 3 березня 2022 р. Верховна Рада України визнала РФ «державою-агресором», що «здійснює збройну агресію проти України» (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів») [17].

Отож, враховуючи той факт, що агресія є злочином, то на удавану колаборацію

можна поширити ст. 43 Кримінального кодексу України «Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації».

Більше того, будь-які діяння, спрямовані на захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, згідно ст. 43¹ Кримінального кодексу України, взагалі є декриміналізованими [11].

Висновки

Таким чином, усе вищевикладене дозволяє нам дійти наступних висновків. По-перше, юридична відповідальність – це правове явище, що являє собою добровільне та свідоме виконання, використання і дотримання суб'єктами правовідносин, приписів правових норм, а у випадку їхнього порушення – застосування до порушника заходів впливу, передбачених цими нормами. По-друге, удавану колаборацію з ворогом можна визначити як усвідомлене, добровільне та умисне співробітництво з ворогом в інтересах країни – жертви агресії і на шкоду державі-агресору та її союзникам. По-третє, враховуючи той факт, що агресія є злочином, то на удавану колаборацію є декриміналізованою унаслідок поширення на неї ст. 43 і ст. 43¹ Кримінального кодексу України.

Література

1. Батраченко Т. С. Колабораційна діяльність в умовах війни: поняття та кримінальна відповідальність за протиправні дії. *Military offences and war crimes: background, theory and practice: collective monograph* / ed. by V. M. Stratonov. Riga: Baltija Publishing. 2023. P. 73-97.

2. Богатирьов І. Кримінально-правові та кримінологічні виміри колабораційної діяльності в Україні в умовах воєнного стану. *Публічне право*. 2023. № 1 (49). С. 57-64.

3. Ганді М. К. Сатяграха. *Історія вчень про державу і право* : хрестоматія для викладачів, аспірантів і студентів спец. «Правознавство» : у 4 ч. / уклад. В. В. Сухонос. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. Ч. 3: Політико-правова думка XIX - XX століть. С. 92-99.

4. Гема М. Кістка в горлі Кремля: що відомо про рух «Атеш» та операції партизанів / 24 Канал. URL: https://24tv.ua/ruh-atesh-shho-vidomo-pro-organizatsiyu-partizaniv-krimu-rosiyi_n2316214 (дата звернення: 28.03.2026).

5. Глянько К., Емінова О. «Наші агенти є від Калінінграда до Сибіру»: партизанський рух «Атеш» розповів про роботу всередині російської армії / Суспільне. Крим. URL: <https://suspilne.media/crimea/583337-nasi-agenti-e-vid-kaliningrada-do-sibiru-partizanskij-ruh-ates-rozpoviv-pro-robotu-vseredini-rosijskoi-armii/> (дата звернення: 28.03.2026).

6. Добрянська Н. Перспективи встановлення кримінальної відповідальності за «колабораціонізм» в Україні / ред. Т. Печончик, О. Луньова. Київ: Центр прав людини ZMINA, 2021. 36 с.

7. Зайцев О. В. Колабораційна діяльність як різновид державної зради (за матеріалами судової практики 2014–2022 років). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. Вип. 78 (2). С. 174-179.

8. Історія міст і сіл УРСР : у 26 т. / редкол.: П. Т. Тронько (голова) та ін. Київ: Інститут історії Академії наук УРСР, 1972. Т. 26: Чернігівська область / редкол.: О. І. Дериколенко (голова) та ін. 780 с.

9. Колотуха І. О. Міжнародно-правові особливості кваліфікації збройних конфліктів: навчально-методичний посібник. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021 р. ___ с. / Електронний репозитарій Ужгородського національного університету. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ab4a3270-de50-4e04-855f-da2adc878bfd/content> (дата звернення: 27.03.2026).

10. Конституція України : за станом на 01 січня 2020 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 27.03.2026).

11. Кримінальний кодекс України : за станом на 17 липня 2025 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 28.03.2026).

12. Національний спротив: як працює українська система всеохоплюючої оборони / Міністерство оборони України. URL: <https://mod.gov.ua/news/nacjonalnij-sprotiv-yak-praczuuye-ukrayinska-sistema-vseohoplyuuchuoyi-obogoni> (дата звернення: 28.03.2026).

13. Нікольський В. М. Підпілля ОУН (б) у Донбасі. Київ: Інститут історії України НАН України, 2001. 178 с.

14. Охріменко О. О., Іванова Т. В. Соціальна відповідальність : навч. посіб. Київ: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», 2015. 180 с.

15. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки : Закон України № 2108-IX від 14 квітня 2022 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#n8> (дата звернення: 15.03.2026).

16. Про основи національного спротиву : Закон України № 1702-IX від 16 липня 2021 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення: 28.03.2026).

17. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів : Закон України № 2116-IX від 03 березня 2022 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text> (дата звернення: 27.03.2026).

18. Серета Д. Адвокат Яків Батюк – єдиний сліпий солдат світу / Рада адвокатів Чернігівської області. URL: <https://advokatrada.cn.ua/%D0%B0%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82-%D1%8F%D0%BA%D1%96%D0%B2-%D0%B1%D0%B0%D1%82%D1%8E%D0%BA-%D1%94%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%BF%D0%B8%D0%B9-%D1%81%D0%BE%D0%BB%D0%B4/> (дата звернення: 27.03.2026).

19. Телефанко Б. Колабораціонізм як кримінально-правове явище. *Юридичний вісник*. 2025. № 3. С. 122-128.

20. Теорія права та держави : підручник / за ред. Володимира Сухоноса. Суми: Університетська книга, 2025. 596 с.

21. Хронологія широкомасштабного вторгнення: АрміяInform про головні події за два роки / АрміяInform. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/02/24/hronologiya-shirokomasshtabnogo-vtorgnennya-armiyainform-pro-golovni-podiyi-za-dva-roku/> (дата звернення: 28.03.2026).

22. Шемшученко Ю. С. Відповідальність юридична. *Юридична енциклопедія* : у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 1: А–Г. С. 437.

23. Definition of Aggression: Resolution of the General Assembly № 3314 (XXIX) of 14 December 1974. / Department for General Assembly and Conference Management of the United Nations. UNDOCS. URL: [https://docs.un.org/en/A/RES/3314\(XXIX\)](https://docs.un.org/en/A/RES/3314(XXIX)) (дата звернення: 27.03.2026).

Sukhonos V.V., Yanishevskaya K.D.

FAKE COLLABORATION WITH THE ENEMY IN THE CONSTITUTIONAL AND LEGAL DIMENSION: SPECIFICITY OF SOCIAL AND LEGAL RESPONSIBILITY

The article is devoted to the issue of social and legal responsibility for fake collaboration with the enemy in the constitutional and legal dimension.

At the same time, since the fake collaboration is carried out not only under the control of domestic intelligence agencies, but also by individuals, in these conditions, the issue of studying the very phenomenon of fake collaboration with the enemy in the context of social and legal responsibility becomes extremely relevant, as it allows us to understand its nature.

Therefore, the purpose of this article is to study the specifics of social and legal responsibility for fake collaboration with the enemy in the constitutional and legal dimension.

Адміністративне право

The article substantiates that legal responsibility is a legal phenomenon that represents the voluntary and conscious implementation, use and observance by the subjects of legal relations, the prescriptions of legal norms, and in case of their violation – the application to the violator of the measures of influence provided for by these norms. It is found out that if a citizen of Ukraine offers his services to the Russian occupiers, he will commit an act of collaboration with the enemy and will be subject to another aspect of legal responsibility – negative. It is proved that civil society cells can counteract the aggressor in the occupied territory in two forms: partisan actions or underground struggle. At the same time, it is noted that underground struggle, one way or another, requires contact with the enemy. The article concludes that fake

collaboration with the enemy can be defined as conscious, voluntary and intentional cooperation with the enemy in the interests of the country – the victim of aggression and to the detriment of the aggressor state and its allies. It is emphasized that aggression is a crime, and therefore fake collaboration is decriminalized due to the extension of Art. 43 and Art. 431 of the Criminal Code of Ukraine to it.

The practical value of the work lies in the need to create basic constitutional and legal foundations of the fake collaboration as a form of national resistance in the context of its social and legal responsibility.

Keywords: collaboration with the enemy, fake collaboration with the enemy, social responsibility, legal responsibility, civil society, crimes.

